

M. Bošković-Stulli: Regionalna, nacionalna i internacionalna obilježja narodnih pripovijedaka

M. Franičević: Ritmička osnova u stihu hrvatskih pjesnika 15. i 16. stoljeća

M. Mulić: Srpsko »pletenije sloves« do 14. stoljeća.

Kako je u Programu V kongresa zabunom izostalo predavanje dra Emila Štampara, sveuč. prof. iz Ljubljane, nadopunjujem da je on pročitao ovaj referat sa sadržajem iz hrvatske književnosti: »Radnik u djelima hrvatskih realista«.

Od povjesničara iz SR Hrvatske sudjelovao je prof. dr *Jaroslav Šidak* referatom: »Južnoslavenska ideja u ilirskom pokretu«.

Svi su spomenuti referati odštampani: neki u »Radovima« Zavoda za slavistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu, u sv. 5, neki pak u »Zadarskoj reviji«, u br. 2. g. 1963, neki u »Forumu« 1963, »Radu« JAZU, Odjela za suvremenu književnost, 1963, a posljednji u »Južnoslovenskom istorijskom časopisu«, u br. 3. god. 1963.

Čitanjem i objavljivanjem referata ne iscrpljuje se, razumljivo, sva djelatnost kongresa i Međunarodnog komiteta slavista. Vrlo važnu djelatnost razvijaju stalne komisije kongresa i komiteta, koje nisu aktivne samo za vrijeme kongresa nego i u petogodišnjem međuvremenu od jednog kongresa do drugoga. U svemu radi 12 komisija u kojima su zastupani najugledniji slavisti, i to komisija za općoslavenski atlas, komisija za staroslavenski rječnik, komisija za historiju slavistike, komisija za izdavanje tekstova, komisija za literarnu terminologiju, komisija za lingvističku terminologiju, transkripciona komisija, onomastička komisija, komisija za izučavanje gramatičke strukture slavenskih jezika, informaciono-bibliografska komisija, komisija za poetiku i stilistiku, ko-

misija za izučavanje balto-slavenskih odnosa. U tim komisijama rade i jugoslavenski slavisti, pa dakako i hrvatski.

Nema sumnje da je prilog jugoslavenskih slavista na Petom međunarodnom kongresu slavista u Sofiji bio znatan i značajan, pa i uspješan. Za organizaciju na jugoslavenskom planu priznanje pripada Jugoslavenskom slavističkom komitetu u Beogradu, a za organizaciju u Hrvatskoj Hrvatskom filološkom društvu u Zagrebu. Bez pomoći naših naučnih i prosvjetnih foruma ne bi se ipak moglo govoriti o takvu uspjehu. A njihovo je razumijevanje bilo zaista veliko.

Šesti međunarodni kongres slavista održat će se, prema zaključku plenuma, godine 1968. u Pragu. To obavezuje, razumljivo, na tisuće referata, na mnoge i mnoge publikacije i na živahan petogodišnji rad u 12 spomenutih komisija. Žetva takvih kongresa uvijek je obilna.

Ljudevit Jonke

RADOVI

ZAVODA ZA SLAVENSKU FILOLOGIJU,
KNJ. 5, ZAGREB, 1963.

U izdanju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu pojavila se nedavno i 5. knjiga »Radova Zavoda za slavensku filologiju« s devet znanstvenih rasprava iz područja nauke o jeziku i nauke o književnosti, u redakciji M. Hraste, Lj. Jonke, I. Frangeša, A. Flakera i S. Babića (glavni i odg. ur. Lj. Jonke). Pet radova obrađuju probleme iz područja jezika, a četiri studije raspravljaju o pitanjima iz književnosti. Htio bih se ukratko osvrnuti na jezične priloge.

O J. Križaniću pisalo se vrlo mnogo, tiskane su čitave knjige o životu i radu velikoga hrvatskoga fantastičara, proučavan je njegov »sveslavenski« jezik (Daničić se posebno osvrnuo na Križanićevu Gramatiku u Radu JAZU, knj. XVI), pa ipak je, nakon svih

tih rasprava, zanimljiva i instruktivna studija Mate Hraste »Prinosi poznavanju hrvatskosrpskog jezika J. Križanića« što ju je autor objavio pretežno na osnovi terenskoga ispitivanja dijalekta Križanićeva rodnog mjesta. Jagić smatra da je to čakavsko mjesto Obrh (što ponavljaju za Jagićem svi drugi pisci), dok Hraste pretpostavlja — nakon terenskoga obilaska — da je Križanić mogao biti rođen »između Obrha i Ribnika«, u području što je prije provale Turaka bilo na periferiji čakavskoga dijalekta. Autor analizira potanje čakavske crte toga kraja, a isto tako i kajkavske, zadržavajući se i na troakcentskom sistemu naglašavanja u tome kraju. Sve to proučava zato što se jezična obilježja Križanićeva rodnoga kraja očituju i u Križanićevu jeziku. On je, naime, u svojoj Gramatici »u prvi red stavio ruski i hrvatski jezik svoga kraja, a u drugi ostale slavenske jezike« (str. 31). Rješavajući i druga pitanja (o Križanićevu poznavanju štokavskog i kajkavskog dijalekta, jezika starih čakavskih pisaca i sl.) autor pri završetku zaključuje da s južnoslavenskog gledišta Križanićevi pogledi na hs. jezik znače nazadak u odnosu na jezične težnje naših protureformatora.

Ljudevit Jonke prikazuje u opsežnijoj i cjelovitoj studiji koji su »Češki elementi u hrvatskosrpskom književnom jeziku«. Polazeći od prvoga značajnijeg utjecaja češkoga jezika na književni jezik Hrvata — u djelu Zadrana Sime Budinića (u njegovoj »Sumi nauka hristianskoga«, 1583), pisac prikazuje i drugi znatniji pokušaj unošenja čeških riječi: u 18. stoljeću u kajkavskom rukopisnom djelu Karlovčanina kanonika Adama Patačića, u »Dikcionaru«, latinsko-hrvatsko-njemačkom rječniku, ima podosta bohemizama. Za vrijeme ilirizama, u doba književnih i društvenih veza s Česima, u hrvatskom knjiž. jeziku pojavljuju se mnogi bohemizmi, porod rusizama, i to najprije u ilirskoj publicistici, u književnim djelima i napokon u leksikografskim priručnicima. Pisac potanko prikazuje naročito tri razdoblja kada su češke riječi jače prodirale u naš književni jezik, ne iznoseći samo broj bohemizama nego analizirajući i prilike u kojima

su oni nadirali i navodeći razloge zbog kojih su mnogi bohemizmi otpali, ali ih je znatan broj i ostao jer su korisno zadovoljavali potrebe razvijenoga književnog jezika.

Antica Menac, koja je u okviru Fonetskog instituta u Zagrebu 1958. izradila popratnu knjižicu »Ruski jezik. Izgovor i intonacija s recitacijama na pločama«, sada je svoju posebnu pažnju poklonila intonaciji te napisala studiju »Iz problematike rečenične intonacije u ruskom jeziku«, osvrćući se posebno na melodiju, tj. na izmjenjivanje tona. Raspravlja o pet tipova ruske rečenice: o silaznoj, uzlaznoj i visokoj melodiji te o uzlazno-silaznoj i silazno-uzlaznoj melodiji. Melodija može imati sintaktička i modalno-stilistička značenja, pa autorica izrazito sintaktička značenja pripisuje prvim trima melodijskim tipovima, dok posljednja dva imaju pretežno modalno-stilistička značenja. Melodija je zvukovno najuočljiviji dio intonacije, njezini oblici dobivaju postepeno u jeziku posebna značenja što postaju dijelom jezičnog uzusa koji je upotrebljiv i razumljiv kao npr. leksička značenja riječi ili oblikotvorni morfemi. Stoga je razumljivo što se u nauci, naročito u posljednje vrijeme, i tom delikatnom pitanju pridaje sve veća pažnja i što je i naša autorica izradila, na osnovu obilne građe, svoju fundiranu i solidnu studiju. Tek se ne bih mogao u cjelini složiti s autoričinom konstatacijom kako u materinskom jeziku bez teškoće usvajamo melodijski sistem, pa »mu u školi ne posvećujemo posebnu pažnju« (str. 101), kada je nastavnici materinskog jezika dobro poznato kako učenici osnovnih škola pri čitanju više puta griješe, pogotovu u upitnim rečenicama s upitnom riječi na njezinu početku, podižući na kraju rečenice glas, a to, dakako, nije potrebno ni u ruskoj ni u našoj rečenici, kako to pisac dobro primjećuje. Osjetljivu uhu neće izmaći ni pojava kada i učeniji ljudi nakon prvoga dijela rečenice u inverziji — pod utjecajem stranih jezika, možda upravo ruskoga — podižu rečeničnu melodiju i više u visinu nego što je to uobičajeno uzusom našega jezika.

Stjepan Babić koncizno i dokumentirano raspravlja »O odnosu samoglasnika u staroslavenskom i hrvatskosrpskom književnom jeziku« te postavlja pitanje: kako je i zašto od 13 staroslavenskih i prahrvatskosrpskih samoglasnika postalo 6 u suvremenom našem jeziku. Da bi odgovorio na to pitanje, potanko razmatra kolika je bila funkcionalna opterećenost pojedinih samoglasnika kao distinktivnih (razlikovnih) elemenata. Najprije ispituje, po redu, leksičke opozicije, a onda opozicije u tvorbi riječi i morfologiji te dolazi do zaključka da je 13 prahrvatskosrpskih samoglasnika prešlo u 6 hs. zato što je funkcionalna opterećenost samoglasnika kao distinktivnih elemenata bila malena te gubljenje pojedinih glasova nije znatnije utjecalo na sastav rječničkog fonda. Autor se sličnim problemima već uspješno bavio pručavajući, u svojoj disertaciji, tvorbu pridjeva u suvremenom našem knjiž. jeziku, a jedan manji dio toga razmatranja (»Neutralizacija pridjeva u hrvatskom ili srpskom jeziku«) objavio je već u Jeziku, knj. IX.

Proučavajući staroslovenske glagolske i ćirilске spomenike u nizu svojih zapaženih rasprava, Josip Vrana dao je vrijednih priloga našoj glagolskoj i ćirilskoj književnosti. U ovom broju Radova pisac potanko i minuciozno raspravlja o temi »Staroslavenski grafijski sistem i njegova fonetska realizacija«.

Pored spomenutih rasprava iz područja nauke o jeziku treba bar spomenuti naslove i drugih priloga iz područja nauke o književnosti: studiju Josipa Badalića »Juraj Križanić — preteča Ivana T. Posoškova«, u kojoj uspoređuje djelo Križanićevo s nastojanjima »ruskoga Adama Smitha«, zatim raspravu Aleksandra Flakera »Nepoznat Netko« (O jednoj analognoj pojavi u ruskoj

i hrvatskoj književnosti 20. st.), Tvrtka Čubelića »Suvremeno stanje jugoslavenskog narodnog stvaralaštva« i Malika Mulića »Srpsko 'pletenje sloves' do 14. stoljeća«.

Kao što se vidi iz ovoga kratkoga osvrtu, i 5. svezak »Radova« bogat je vrijednim naučnim priložima te će i naši čitaoci naći u toj ediciji pokoji prilog što će ga s korišću i zanimanjem pročitati.

Ovaj svezak »Radova« posvećen je akademiku i sveučilišnom profesoru dru Mati Hrasti u povodu njegove šezdeset i pete godišnjice života, a namijenjen je V međunarodnom kongresu slavista u Sofiji.

Zlatko Vince

PRIDJEVSKI SUFIKSI -AN I -ANI, -EN I -ENI

U 5. broju prošloga godišta objavljen je članak pod gornjim naslovom, ali su zbog tehničkih razloga izostale bilješke pa je potrebno dodati neke napomene. Spomenuti članak S. Ristića jest »Odredni pridev u srpskohrvatskom jeziku«, Književnost i jezik u školi, br. 2-3, Beograd, 1956, str. 81-93. Od češćih kratica MH označava primjere uzete iz građe Matice hrvatske, V iz Vukova Rječnika, RK iz Ristić—Kangrgina, a D iz Dayre—Deanović—Maixnerova Hrvatskosrpsko-francuskog rječnika. Osim toga u članku ima i nekoliko pogrešaka: na str. 137. u 6. retku odozdo mjesto *određenih* treba *neodređenih*, u 5. retku odozdo mjesto *kišni* treba *kišni*; na str. 138. u 5. retku odozdo iza *-o* treba dodati: *i sunčani, -ā, -ō*; mjesto *sunčan* treba *sunčan*; na 140. str. u 6. retku odozdo mjesto *voden* treba *vodeni*; u 5. retku odozdo iza treće riječi treba dodati *-eni*. Molimo čitaoc da to poprave.

Ur.